

H260 Gustaviansk konst^{1,2}

2020-05-25

Sven Erik Mattsson

Inledning

Om man är intresserad av kontrollnummer så ser man att på H260 Gustaviansk konst sitter en del av dem till vänster och andra sitter till höger, men det finns endast få kontrollnummer som sitter centralt placerade.

Beror det på att de tryckts vid olika tillfällen? I artikeln redogörs för vad som tryckts för H260.

H260 Gustaviansk konst är speciellt om man ser från markeringssynpunkt då det finns häften med inlagor som har cylindersiffror men det finns inga inlagor med kontrollnummer. När man skall kartlägga tryckserier eller kontrollnummerserier så har man stor nytta av häften som har både cylindersiffra och kontrollnummer så att man enkelt kan räkna rester. För breda häften med cylindersiffror kan det hända att det ibland inte blir någon kombination cylindersiffra och kontrollnummer i någon tryckserie. En vanlig ansats är då att försöka hitta kännetecknen på en eller flera inlagor som har kontrollnummer. För H259 Stockholmia 74 I har det varit en framgångsrik metod. Jag har försökt hitta kännetecknen på inlagorna för H260, men tyvärr inte haft någon framgång alls. Tyvärr har vi inte heller tillgång till färgkortet, som hade kunnat ge oss ledning i hur många tryckeserier vi skulle leta efter.

Undersökningen av vad som tryckts baseras på

1. Indelningen av H260 i A1, A2, B1 och B2
2. Observationen att kontrollnumren sitter olika i sidled
3. En kartläggning av omslagens klichétyper och andra egenskaper såsom RT, räfflor och ritsar
4. Tillgång till över 500 stycken H260 med kontrollnummer och stort antal andra utan kontrollnummer

¹ Publicerad i Häftessamlaren, Nummer 1 (169), mars 2020

² 2020-05-25: Nya kända kn-tusental

En undersökning av häften med kontrollnummer kan ge en bra bild av vad som tryckts när det gäller inlagorna. När det gäller omslagen så måste vi också ha i åtanke att det fanns två band med inlagor på tryckcylindern. Vid en undersökning av häften med kontrollnummer får vi en bild av till exempel vilka häftesmaskiner som använts, vad omslagen har för egenskaper och vilka RT som förekommer i de olika serierna. Tyvärr säger det inte allt om häftena som har inlagor från det andra bandet. Ett verkligt exempel på detta är att det finns inga H260B1 med kontrollnummer. Eftersom jag har fokuserat på häften med kontrollnummer och hade en bra täckning av serien med H260B2 hade jag inte sett att H260B fanns med två olika nyanser på omslagspapperet. Kontrollnummer sattes endast på inhäftningsremsan för undre bandet. På inhäftningsremsan på övre bandet kan det finnas extra perforeringshål om den är bredare än 12–13 mm. Dessa häften betecknas med ”:1”; H260A1:1, H260A2:1, H260B1:1, H260B2:1. Alla häften från undre bandet, men även häften från övre bandet med smal inhäftningsremsa har inget extra perforeringshål och betecknas med ”:0”. Så trots att H260:B1 inte finns med kontrollnummer eller med andra ord inlagor från undre bandet i H260B1, så finns häften H260B1:0 vilka då måste vara häften med smal inhäftningsremsa och inlagor från övre bandet.

Indelning av H260 i A1, A2, B1 och B2

Indelningen av H260 i A1, A2, B1 och B2 är fundamental, speciellt då det visat sig att H260B utgör en egen tryckserie. Att skilja på H260A och H260B är lätt gjort enligt följande enkla beskrivning

- A. omslaget saknar inslag av grova fibrer
- B. omslaget har inslag av grova fibrer

Man behöver inte studera papprets färg, glättning eller tryckets karaktär.

Antag att vi vill bestämma om ett H260A är A1 eller A2. I Atlas handbok står för H260A

- 1. Mättat tryck, glättat omslag (UV-reaktion blåaktigt violett)
- 2. Mindre mättat tryck, oglättat omslag (UV-reaktion brunaktigt violett).

Man måste ha jämförelsematerial för att säkert kunna avgöra mättnaden på trycket. Det enklaste och säkraste sättet är faktiskt att utnyttja det som står inom parentes i beskrivningarna och använda UV-lampa

- 1. UV-reaktion blåaktigt violett
- 2. UV-reaktion brunaktigt violett

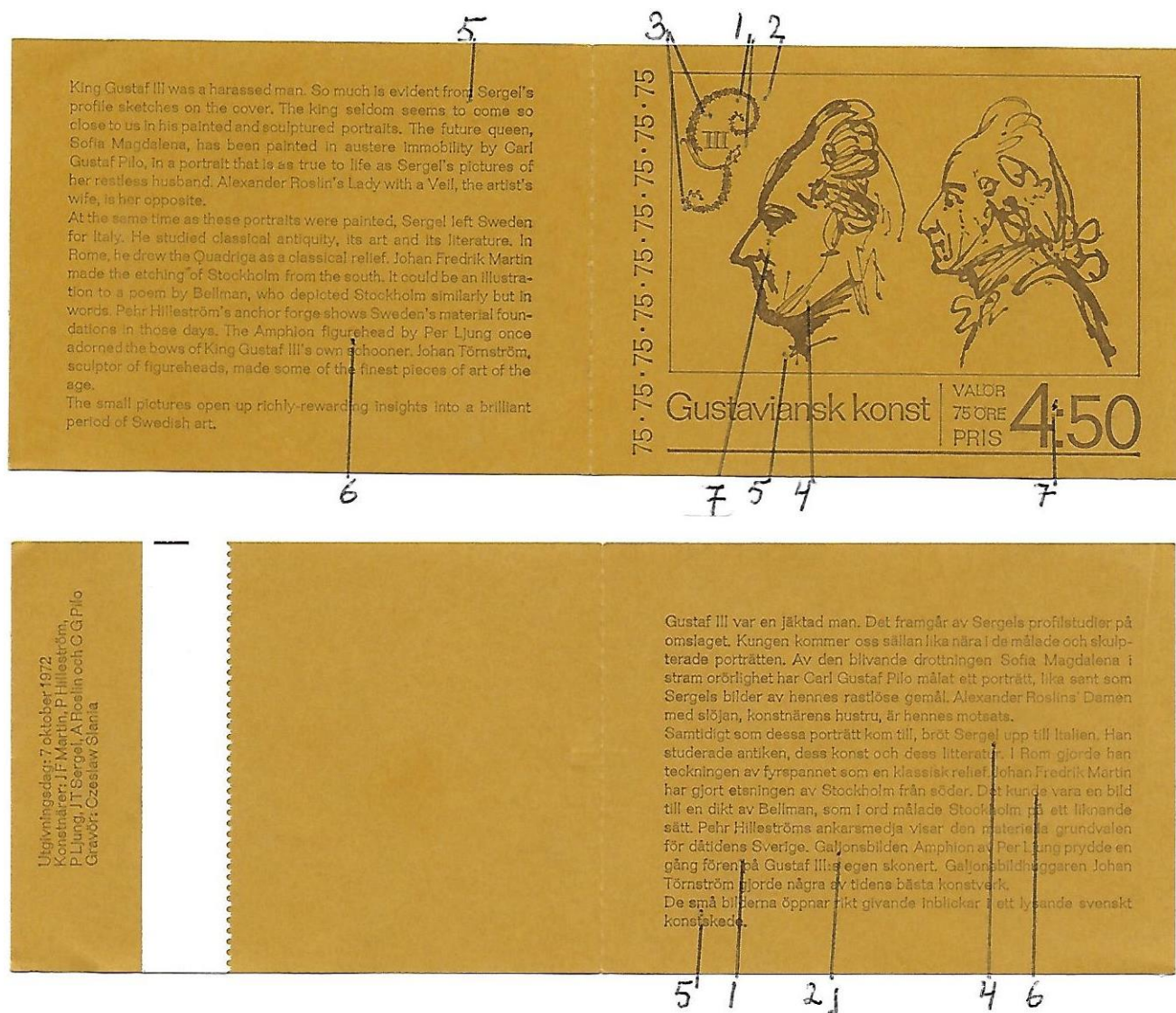
Då UV-reaktionen i båda fallen är mörk så är det av största vikt att undersökningen görs i ett helt mörklagt rum där UV-lampan är den enda ljuskällan.

Detta ger följande schema för klassificering för H260

- A. omslaget saknar inslag av grova fibrer och dess UV-reaktionen är
 - 1. blåaktigt violett
 - 2. brunaktigt violett
- B. omslaget har inslag av grova fibrer dess nyans är
 - 1. gråbun
 - 2. gulbrun

Det viktiga budskapet är: **Använd UV-lampa för att skilja på H260A1 och H260A2** då det är både enkelt och säkert.

Omslag

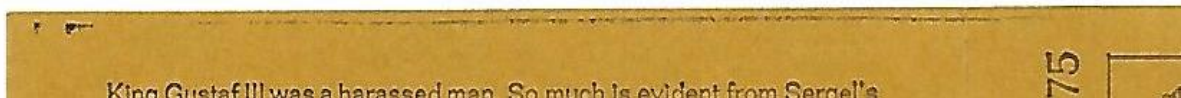

Figur 1 Kännetecken på klichéerna. Kännetecken för innerklichéerna 3 och 7 saknas och kännetecknet för innerkliché 2 är en förtjockning av nederdelen av j och det finns endast i en del av upplagan.

En uppsättning av omslagsklichéer har hittats. Kännetecken för de olika klichéerna är beskrivna i figur 1. Det finns 4 klichétyper. H260A finns med de tre klichétyperna 1~1, 1~2 och 1~5 och H260B finns med den egna klichétypen 1~4.

A1	A2	1~1	2~2	3~3	4~4	5~5	6~6	7~7
A1		1~2	2~3	3~4	4~5	5~6	6~7	7~1
	A2	1~5	2~6	3~7	4~1	5~2	6~3	7~4
B1	B2	1~4	2~5	3~6	4~7	5~1	6~2	7~3

I tabellen ovan listas vilka kombinationer av ytterklichéer och innerklichéer som finns för de olika klichétyperna. De tre innerklichéerna 2, 3 och 7 har i tabellen skrivits i kursiv stil då det saknas säkra kännetecken för dem. Om man börjar med att fastställa ytterkliché så anger en kolumn vilka möjligheter som finns. Tabellen visar att för H260A1 är det svårt att skilja på 2~2 och 2~3 och för H260A2 går det tyvärr inte att skilja på 3~3 och 3~7.

Figur 2. Ytterklich  7 kan ha ett streck i ovankanten av sid IV.

Tabell 1 visar vilka klichétyper de fyra olika huvudvarianterna av H260 kan ha.

Klichétyp	A1	A2	B1	B2
1~1	x	x		
1~2	x			
1~5		x		
1~4			x	x

Tabell 1. Förekomst av klichétyper i de olika huvudvarianterna av H260.

Notera att det inte finns x i alla tabellens rutor. Det visar att det finns kopplingar mellan huvudvarianterna och klichétyp. Sista raden visar att klichétyp 1~4 endast förekommer på H260B och kolumnerna för B1 och B2 visar att H260B alltid har klichétyp 1~4. Med andra ord så har vi det intressanta resultatet att H260B och klichétyp 1~4  r intimt förbundna med varandra. Tabell 1 visar också att klichétyp 1~2 endast förekommer i H260A1 och att klichétyp 1~5 endast förekommer i H260A2.

Vid tillverkningen av häftena H260 användes två olika maskiner för tryckning av omslag och inh ftning. De g r under beteckningarna den 3:e och 4:e h ftesmaskinen. Vi kallar dem i det följande HM3 och HM4. F r en allmän beskrivning av h ftesmaskinerna, se Atlas H fteshandbok. För att kunna skilja på H260 gjorda med HM3 och HM4 behöver man känna till att HM3 satte horisontella ritsar på omslagets utsida. För H260 sitter de cirka 1 cm in från ytterkanten av sid IV. Ritsarna  r ofta tydliga, men de kan var mindre markerade och svåra att se även i släpljus. Om man ser ritsar så är det inget problem. Men om man inte kan tycka sig se ritsar så är det f r ett enkelt häfte nog oavgörbart om det kommer från HM3 eller från HM4.

D  RT  r av olika typ,  r häften med RT värdefulla för att få bevis på vilken h ftesmaskin som används för de olika klichétyperna: Häften med

- RT 6x2.5  r alla från HM3
- RT 8x2 av typ 1  r från HM3; RT har tätt tryck och klich n kan vara skadad så att RT har otryckta fläckar eller "h l".
- RT 8x2 av typ 2  r från HM4; RT har glest tryck och  r oftast ojämnt infärgade.

Alla häften H260 vars omslag har klichétyp 1~2, 1~5 eller 1~4  r gjorda i HM4. H260 med omslag av klichétyp 1~1 har gjorts av både HM3 och HM4.

Kontrollnummer

Avståndet mellan kn och bild  r 2,5–5,0 mm. En del kontrollnummer sitter till vänster, 000.00–0000.0 och på andra sitter de till höger, 0.0000–00.000. Eftersom kontrollnumren på H260 sitter upp och ned i förhållande till frim rksbilderna  r det lätt att det blir missförstånd med vad som menas med vänster och höger. Definitionen är här att när man talar om vänster och höger f r kontrollnummer skall man hålla häftet så att kontrollnumren ses rättvända. Problemet minskar om man använder beteckningar som 00.000 för att visa var mittpunkten på häftet sitter i förhållande till kontrollnumret. I tabellerna nedan användes förkortade beskrivningar av intervall där i samma "00000 kn" markeras ytterligheterna, så intervallet 000.00–0000.0 betecknas med 000.0.0 och intervallet 0.0000–00.000 betecknas 0.0.000. Om mittpunkten befinner sig inom en siffra ers ts 0 med Q som brukligt.

H260 har kontrollnummer i intervallet 18–87-tusen. Försåld upplaga anges till 2.51 miljoner häften. Då cylindern hade 2 band med häftesinlagor kräver det minst 126 kn-tusental och till detta kommer spill och kassation. Detta betyder att det bör finnas flera tryck/kontrollnummerserier.

Klichétyp	Kn till vänster, 000.0.0		Kn i mitten 00Q00		Kn till höger 0.0.000	
	Omslag	Kn-tusental	Omslag	Kn-tusental	Omslag	Kn-tusental
1~1	A1, A2	22–26, 44–87	A2	27–29	A1, A2	18–41
1~2	A1	31–71				
1~5					A2	60–85
1~4	B2	75–87				

Tabell 2. Förekomst av kn och deras placering i H260 med omslag av olika klichétyp.

I tabell 2 visas resultatet av en indelning av häftena med kontrollnummer baserat på klichétyp och kontrollnumrets position i sidled. I tabell 3 ges specifikation av sex tryckserier med en följande diskussion. Sedan ges mer detaljerad information om kn i tabell 4 och om RT i tabell 5 med tillhörande kommentarer

TS	Kriterier		H260		HM		Antal tusen kn
	Klichétyp				3	4	
I	1~2		A1			x	41
II	1~1	omslag utan ritsar, kn 000.Q0 (vänster)	A1			x	44
III	”	omslag utan ritsar, kn 0Q.000 (höger)	A1	A2	x		25
IV	”	omslag med ritsar		A2	x	x	20
V	1~5			A2		x	26
VI	1~4		B1	B2		x	13

Tabell 3. Kriterier för de olika kontrollnummerserierna.

Tabell 3 specificerar sex olika kontrollnummerserier. Häften med omslag av klichétyperna 1~2, 1~4 och 1~5 utgör var för sig egna kontrollnummerserier. Häftena med omslag av klichétyp 1~1 finns i tre olika kontrollnummerserier. Det finns en lång serie, III, med ritsar innehållande häftena med de mittplacerade kn och häften med både vänster- och högerplacerade kn. Alla kvarvarande häften med kn till vänster utgör serie II. De resterande häftena med högerplacerad kn utgör serie IV.

Tyvärr är det svårt att ge en riktig kronologisk ordning så de har numrerats I-VI. Det finns neutrala häften stämplade Stockholm PFA på utgivningsdagen och dessa är H260A1 med omslag av klichétyp 1~1. Före utgivningsdagen bör mer än en serie tryckts. Serierna har ordnats så att H260A1 kommer först och sedan kommer serie III som är en blandad övergång med A2. Sist kommer H260B.

I figur 2 visas att ytterkliché 7 kan ha ett streck i ovankanten av sid IV. Tabellen nedan anger förekomsten.

Ytter- kliché 7	TS					
	I	II	III	IV	V	VI
utan streck	x	x	x		x	x
med streck				x	x	x

För TS V uppträder strecket i slutet. Man bör dock komma ihåg att det inte är säkert att inlagorna häftats in i samma ordning som de tryckts. För TS VI har jag endast ett häfte med kn, 76132, där ytterkliché 7 saknar streck. Om omslaget är snedcentrerat uppåt kan strecket vara bortklipp men det är inte fallet här. Det är oklart hur resultatet skall tolkas. Kanske TS V har gjorts före TS IV.

Om vi antar att alla kontrollnummer finns enligt tabellen så blir det 165–170 kn-tusental. Erfarenheter från andra häften där vi har en kopia av färgkortet indikerar att antalet kn kan vara 5–10% större än vad antalet angivna cylindervarv indikerar. Det kan bero på att papper körts genom pressen utan att tryckcylindrarna roterat. Det ger en kassation på 20–35%, vilket är rimligt speciellt då det är avancerat flerfärgstryck.

I tabell 4 ges information om kontrollnumren i de olika serierna. I förteckningarna nedan över kända kn-tusental i tabell 4 så är avståndet mellan kända kn i ett intervall högst 600 kn, dvs. 2×6000 häften. En rulle med färdigtryckta häftesinlagor från 2:a Goebelpressen innehåller enligt uppgift i Atlas häfteshandbok en 600-700 m lång frimärksbana. Detta motsvarar 2×9500 – 2×12000 stycken H260 häften. Sannolikheten för att det finns en annan variant i intervallet är alltså liten, men man vet aldrig riktigt säkert. Det kan ha hänt något under inhäftningen. Klichéerna kan gå sönder. Rullen med omslagspapper kan ta slut och måste bytas.

För att ytterligare kontrollera serierna har rester med avseende på omslagskliché beräknats. För en sekvens av kn har omslagsklichéerna i följande sekvens 1~1, 4~4, 7~7, 3~3, 6~6, 2~2, 5~5, 1~1 etc. Det är resterna vid division med 7 som är intressanta. För att karakterisera en sekvens används resten för kliché 1~1. Se vidare B. Göransson och S.E. Mattsson ”H319 Förnyelsebara energikällor”, Häftessamlaren nummer 3 (143), september 2013 eller på Häftessamlarnas hemsida där uppdaterad artikel finns. Resterna med avseende på omslagskliché beter sig normalt utan hopp fram och tillbaka som kan tänkas indikera två överlappande serier. Detta och att av 170-tusental saknas endast 24 stycken gör att tryckserierna har identifierats. Om det är äkta kontrollnummerserier med konstant rest kan inte avgöras då inga kännetecken på en inlaga har identifierats. Troligast är att de är det, då kontrollnumren på G2 var stabila med få hopp.

Tabell 4. Kontrollnummer för de olika serierna.

TS	Kn-intervall	Kn-position		Kända kn-tusental
		till bild [mm]	i sidled	
I	31094–71073	3,5–4,0	000.Q0	31, 32, 33, 34–35, 37–38, 39–41, 43, 44–45, 46–48, 49–50, 51–52, 53–55, 57, 58–69, 70, 71
II	44630–87155	3,2–3,5	000.Q0	44, 45, 46, 47–48, 49, 51, 52–53, 55, 56, 57–60, 62–63, 65–66, 67, 68, 70, 72–73, 76–79, 80–82, 83, 85–87
III	18977–42308	3,2–3,8	0Q.000	18–19, 21–24, 25, 26–29, 30, 32–33, 35, 37–38, 39, 41–42
IV	21827–40155	2,8–3,4	00.0Q0	21, 22–24, 25–26, 27–29, 30–31, 32, 33–36, 37–40
V	60336–85884	3,8–4,5	0.Q000	60, 61, 63–64, 65, 66, 68–74, 75–76, 78–79, 81–83, 85
VI	75602–87374	2,5–3,6	000.00	75–82, 83–87

Tabell 5. RT i de olika serierna.

TS	Klichétyp	RT	H260	e [mm]	RT + kn
I	1~2	8×2, typ 2	A1	29–30	41
II	1~1	8×2, typ 2	A1	28–31	51, 62, 65, 78–79
III	”	6×2.5 ¹	A1 A2	27–28	18–19
IV	”	8×2, typ 1	A2	19 ² 34–35 ² 41	22 28, 37 31, 33, 36
V	1~5	8×2, typ 2	A2	36–37	69–70
VI	1~4	8×2, typ 2	B1 B2	40–41	³ 77

¹ Se under ”Mer om TS III” nedan. ² RT med hål. ³ B1 finns ej med kn.

Räfflade omslag finns för

1. TS I vid kn 39 och 41-tusen och vid 41-tusen finns även kombination RT + kn med räfflat omslag.
2. TS II vid kn 57-tusen.

Mer om TS III

TS III förtjänar ytterligare diskussion. För det första är här en redovisning hur de olika kn fördelar sig på H260A1 och H260A2:

A1	1~1		22, 23–24, 25		27–28		30, 32		37–38, 39, 41–42
A2	1~1	18–19, 21–22		26–27		29		32–33, 35	

I tabell 5 om RT anges att det finns H260A2 med RT 6×2.5. Dessa häften är gjorda av HM3. Tyvärr så har de inga ritsar på omslagen. Har inga H260A1 med ritsar. Det betyder att för H261A1 utan kn med omslag av klichétyp 1~1 så kan vi inte avgöra om de kommer från TS II eller TS III. För H260A2 med omslag av klichétyp 1~1 så kommer det från TS IV om det har ritsar. Jag har några H259 med RT 6×2.5 och de har inga ritsar. Det troligaste att alla häftena i TS III har häftats in av HM3 med RT 6×2.5. Det finns neutrala H260A1 med RT 6×2.5. Men RT 6×2.5 är ovanliga, fast å andra sidan är serien jämförelsevis kort och mellanserier kommer lätt under radarn, då många redan försetts med häften med RT, cyls och kn och inte upptäcker att ett annat RT har dykt upp. Häftena i den efterföljande serien TS IV har också gjorts av HM3 men de har ritsar och RT 8×2 av typ 1. För att bevisa att HM4 gjort häften i TS III krävs ett häfte med RT 8×2 av typ 2 och med kn tillhörande denna serie.

Slutsatser

Undersökningen har lyckats identifiera och kartlägga alla tryckserierna, vilka visade sig vara sex stycken för H260 genom att identifiera fyra klichétyper för omslagen och att utnyttja kontrollnumrens position i sidled. Tryckserierna omfattar tillsammans runt 170 kn-tusental varav endast 24 stycken saknas. I tabell 4 redogörs för kontrollnummer och i tabell 5 för RT.

Med de givna kriterierna kan även de flesta neutrala häften hänföres till en specifik tryckserie, se tabell 6. Undantaget är H260A1 med omslag av klichétyp 1~1. Dessa kan komma från både TS II och III.

Kriterier			Tillhör TS
omslag	klichétyp	ritsar	
A1	1~1		II, III
	1~2		I
A2	1~1		III
	”	x	IV
	1~5		V
B1, B2	1~4		VI

Tabell 6. Kriterier för att fastställa vilken TS ett H260 tillhör.

Rapportera

Jag är mycket intresserad av kommentarer. Speciellt vill jag veta om någon har häften som strider mot mina iakttagelser, speciellt om häften som inte passar in på de givna kriterierna i tabell 6. Rapporter om nya kn-tusental och RT är också välkomna. Kontakta Sven Erik Mattsson, E-post SvenErik.B.Mattsson@gmail.com